

بررسی میزان انطباق چکیده مقالات نشریات فارسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با استانداردهای چکیده نویسی (ایزو ۲۱۴)

نرجس ورع *

عضو هیأت علمی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، دانشجوی دکتری دانشگاه شیراز

تاریخ دریافت: ۹۵/۰۳/۱۷، تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۶/۲۸

چکیده

در پژوهش حاضر به بررسی ۳۰۰ چکیده مقاله از نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با روش پیمایشی-توصیفی و با استفاده از نمونه‌گیری کوکران در حوزه‌های پنج‌گانه علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، هنر و معماری، منابع طبیعی-کشاورزی و دام‌پزشکی بر اساس استاندارد چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴ پرداخته شده است. ابتدا پژوهشگر با مطالعه استاندارد چکیده‌نویسی ایزو ۲۱۴، نُه معیار را در حوزه محتوا و سبک چکیده‌ها مشخص کرده و سپس با تهیه سیاهه واری به بررسی هر مقاله پرداخته است. امتیاز هر معیار در مقاله با عدد صفر برای عدم انطباق و با عدد ۱ در صورت انطباق کامل تعیین شده است. پس از بررسی، امتیاز کل نشریه از نظر انطباق با معیارهای استاندارد جهانی ایزو ۲۱۴ محاسبه شده که یافته‌ها حاکی از آن است که پیروی نشریات مورد بررسی از استاندارد ایزو ۲۱۴ در مجموع ۸۸/۶۶ است. همچنین معیار جایگاه چکیده، استفاده از افعال معلوم و پرهیز از اختصارات به میزان ۱۰۰ درصد در کلیه چکیده مقالات مورد بررسی لحاظ شده است. پس از آن، بیان هدف پژوهش با ۹۵ درصد و استفاده از ضمائر سوم شخص با ۹۴ درصد، بیان نتایج با ۷۹ درصد و ذکر روش پژوهش با ۵۵ درصد در مراتب بعدی قرار دارند.

واژگان کلیدی: استاندارد ایزو ۲۱۴، چکیده‌نویسی، نشریات معتبر وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، چکیده مقاله.

۱- مقدمه

عصر امروز به عصر اطلاعات و فناوری شهرت پیدا کرده، بنابراین رشد و شکوفایی جوامع انسانی در ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی به گونه قابل توجهی متکی بر پژوهش‌های علمی است. از جمله الزامات هر پژوهش آگاهی از پیشینه و دستاوردهای سایر پژوهشگران است، بنابراین با توجه به حجم روزافزون اطلاعات، استفاده از چکیده‌ها برای اطلاع جامع و موجز از محتوا مفید است. در چنین شرایطی چکیده‌ها نقش مهم و اساسی در زنجیره اطلاع‌رسانی داشته و با ارائه محتوای اطلاعاتی می‌توانند در وقت و انرژی پژوهشگران صرفه‌جویی کرده و عامل اصلی انتخاب پژوهشگر برای نیاز یا عدم نیاز به مطالعه متن اصلی و بهره‌گیری از یافته‌ها و نتایج مطرح شده در آن و نیز یکی از ابزارهای آگاهی‌رسانی و اشاعه اطلاعات باشند. مروری بر تاریخچه چکیده‌نویسی این مسئله را به ذهن متبادر می‌سازد که اصولاً چکیده‌نویسی تلاشی برای حل مشکلاتی از این دست است. در واقع می‌توان گفت هدف از تهیه چکیده، تأمین نیاز به آگاهی‌رسانی جاری و کمک به خواننده به دلیل محدودیت ذهن آدمی در حفظ و یادگیری از طرفی و از سوی دیگر صرفه‌جویی در زمان، برای ارزیابی محتوای مدرک و ارتباط احتمالی آن و تصمیم‌گیری درباره استفاده یا عدم استفاده از متن اصلی، جلوگیری از دوباره‌کاری و تأخیر در پژوهش‌های در حال پیشرفت، کاهش هزینه‌ها و مقابله با تولیدات مستمر و بیش از حد است [۱]. بدیهی است چکیده تنها زمانی می‌تواند به‌عنوان فنی در حل مشکلات به کار رود که تابع یک‌سری قوانین و استانداردهای خاص باشد و ویژگی مهم یک‌دستی و همسنگری در آن به‌طور کامل رعایت شود. در این جستار منظور از یک‌دستی، رعایت دستورالعمل‌ها و استانداردهای موجود در تهیه چکیده و منظور از همسنگری، اتخاذ دیدی یکسان از طرف

تمامی چکیده‌نویسان به مقوله چکیده‌نویسی است و ناظر بر این دیدگاه است که، چکیده در واقع تلاشی برای انعکاس محتوای یک نوشتار و راه‌حلی برای صرفه‌جویی در هزینه و زمان خواننده متن است. در این راستا استاندارد ایزو ۲۱۴ از استانداردهایی است که به‌عنوان تلاشی برای تحقق این مهم - اعمال یک‌دستی و همسنگری در چکیده‌نویسی - مطرح است. این استاندارد به‌عنوان راهنما و خط‌مشی اصولی در چکیده‌نویسی مورد پذیرش جامعه اطلاعاتی و ارتباطی جهانی قرار گرفته است [۲]. با توجه به اهمیت مبحث تولید علم در جمهوری اسلامی ایران و شناسایی نشریات علمی - پژوهشی و علمی - ترویجی به‌عنوان معتبرترین نشریات موجود در کشور، ضروری است نشریات و به‌طور خاص چکیده‌های آن‌ها دارای ساختار و البته محتوایی استاندارد باشند. در این راستا آشنایی با روش‌ها و کارکردهای چکیده‌نویسی و مطابقت چکیده‌ها با استاندارد جهانی ضروری به نظر می‌رسد، چرا که چکیده‌نویسی مبتنی بر اصول استاندارد؛ رؤیت‌پذیری و دسترسی به یافته‌های پژوهش را تسریع می‌کند. به این ترتیب، تعیین میزان انطباق چکیده‌ها با استانداردهای جهانی، یکی از راه‌های اساسی بهینه‌سازی اطلاعات آن‌ها و ایجاد زمینه هم‌سویی و هماهنگی با روندهای جهانی به شمار می‌آید. با توجه به نقش چکیده در افزایش سرعت و دقت بازیابی اطلاعات مرتبط با نیازهای اطلاعاتی، تعیین میزان انطباق، محکی برای برآورد فاصله با این استاندارد و به تبع آن، ایجاد هماهنگی در چکیده‌ها است.

هدف اصلی پژوهش حاضر، تعیین کیفیت مندرجات چکیده نمونه‌ای از مقاله‌های نشریات فارسی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری و همچنین تعیین نقاط قوت و ضعف چکیده‌ها با تأکید بر رعایت استاندارد بین‌المللی ایزو ۲۱۴ است که می‌تواند در یک‌دست کردن روش‌های فشرده‌سازی به منظور ایجاد شرایط مناسب برای سهیم شدن سازمان‌ها در منابع

در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترای رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه شیراز طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۸۸ را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌های پژوهش نشان داده که چکیده پایان‌نامه‌های هر دو مقطع با میانگین ۵/۹۴ و انحراف معیار ۱/۶۶ با استاندارد ایزو منطبق هستند. در بخش محتوای چکیده، مؤلفه هدف با ۸۹/۱ درصد بیشترین و در بخش نحوه ارائه و سبک وجود کلیدواژه با ۵/۳ درصد کمترین انطباق را دارند. چکیده‌های مقطع دکترا با میانگین ۷/۰۴ و انحراف معیار ۰/۴۷ نسبت به چکیده‌های کارشناسی ارشد با میانگین ۵/۹۲ و انحراف معیار ۱/۶۷، استاندارد را بیشتر رعایت کرده‌اند [۵]. میزان انطباق چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های دوره دکترای عمومی دانشگاه علوم پزشکی اراک با استاندارد چکیده‌نویسی (ایزو ۲۱۴)، توسط شعبانی، عسگری، عصمت و سعادت (۱۳۹۰) بررسی شد. یافته‌ها حاکی از آن است که ذکر اطلاعات کتاب‌شناختی با رعایت در ۴۸ چکیده (۱۶/۴ درصد) در سال ۱۳۸۴ بیشترین میزان فراوانی را به خود اختصاص داده، در حالی که بیان یافته‌ها و نتایج فرعی و ثانویه در هیچ چکیده‌ای ذکر نشده است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهد که به جز هدف در بقیه موارد تفاوت معناداری بین میزان رعایت استانداردها بر مبنای سال‌های مختلف وجود دارد [۶]. یافته‌های پژوهش عبدخدا و عبداللهی (۱۳۸۹) با هدف «بررسی میزان انطباق چکیده مقاله‌های نشریات فارسی زبان دانشگاه علوم پزشکی تهران با استانداردهای ایزو ۲۱۴ و شیوه‌نامه ونکوور» نشان داده که میانگین میزان انطباق کلی چکیده‌ها با استانداردهای ایزو، ۸۵/۳۷ درصد و با شیوه‌نامه ونکوور ۸۴/۴۴ درصد است [۲]. دیانی و شیردل (۱۳۸۶) در پژوهشی به روش پیمایشی به «بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی- پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴» پرداختند.

اطلاعاتی یکدیگر مفید و مؤثر واقع شود. در حال حاضر استانداردهای بین‌المللی ویژه‌ای برای تهیه و ویرایش چکیده‌ها رواج دارد. از جمله استانداردهایی که سازمان بین‌المللی ایزو برای این مورد تهیه کرده، استاندارد ۲۱۴ است. این استاندارد برای تهیه چکیده انواع منابع اطلاعاتی (از جمله مقالات نشریات عملی) تدوین و در سال ۱۹۷۶ منتشر شده است. در این پژوهش چکیده‌های مورد بررسی در دو مقوله محتوای چکیده (شامل هدف، روش‌شناسی، یافته‌ها و نتایج) و نحوه ارائه و سبک چکیده شامل (شامل ارائه چکیده در صفحه اول در میان اطلاعات عنوان و نویسنده، کمتر از ۲۵۰ کلمه بودن چکیده، ذکر ضمائم چکیده در قالب سوم شخص، پرهیز از کاربرد اختصارات علائم و سرواژه‌ها، وجود کلیدواژه و استفاده از افعال غیرمجهول در قسمت‌های آگاه‌گر چکیده) با استاندارد مذکور مقایسه می‌شوند.

دلگادو (۱۹۹۹)^۱ در پژوهشی به بررسی میزان استفاده از استانداردهای ایزو در ۲۷ نشریه زیست‌پزشکی اسپانیایی پرداخته و به این نتیجه رسیده که میزان انطباق چکیده نشریات انتخاب شده با استانداردهای ایزو کمتر از ۳۴/۳ درصد است [۳]. یافته‌های بررسی چکیده مقالات منتشرشده در حوزه داروشناسی، جامعه‌شناسی و زبان و ادبیات اسلوانیایی در نشریات جهانی و اسلوانی توسط ساوپرل و همکارانش (۲۰۱۰)^۲ نشان داده که چکیده‌های شیمی، روان‌شناسی و تاریخ دارای عناصر مختلف ساختاری هستند و با استاندارد ایزو ۲۱۴ مطابقت ندارند. همچنین چکیده مقالات داروشناسی شامل بخش نتایج و روش‌ها بوده، در حالی که چکیده مقالات جامعه‌شناسی شامل بخش‌های نتایج، روش‌ها و موضوع و چکیده مقالات زبان و ادبیات اسلوانیایی تنها شامل نتایج است [۴]. پژوهش قانع و امیری (۱۳۹۲) با روش پیمایشی توصیفی، «میزان رعایت استاندارد جهانی ایزو

2. Sauperl 2010

1. Delgado, 1999

مقاله) به شرح زیر انتخاب و جامعه مورد نظر را تشکیل دادند.

حوزه علوم انسانی: مطالعات تاریخ اسلام، پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی، متن‌شناسی ادب فارسی، پژوهش‌های راهبردی سیاست، مطالعات انقلاب اسلامی، پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران، رسانه، مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی، تحقیقات علوم قرآن و حدیث، معرفت‌ادیان، فلسفه دین، حقوق تطبیقی، پژوهش‌های نوین روان‌شناختی، مشاور شغلی و سازمانی، پژوهش‌های تربیتی، نامه آموزش عالی، رشد و یادگیری حرکتی- ورزشی، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، مطالعات و پژوهش شهری- منطقه‌ای، راهبرد اقتصادی، مطالعات حسابداری و حسابرسی، پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی، مدیریت فردا، **حوزه فنی و مهندسی:** صنایع الکترونیک، سازه و فولاد، صوت و ارتعاش، علوم و فناوری پیشرفته دفاعی، پژوهشنامه زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله

حوزه کشاورزی، منابع طبیعی، دام‌پزشکی: مدیریت آب و آبیاری، مهندسی ژنتیک و ایمنی زیستی، تحقیقات غلات، نامه انجمن حشره‌شناسی ایران، پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی

حوزه علوم پایه: نیوار، اکو فیتوشیمی گیاهان دارویی، محیط‌شناسی

حوزه هنر و معماری: هنرهای نمایشی و موسیقی

۳- یافته‌ها

۳-۱- میزان همخوانی عناصر کلیدی چکیده مقاله‌های نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری در مقایسه با عناصر کلیدی مندرج در استاندارد ایزو ۲۱۴

مطالعه دقیق چکیده مقالات آخرین شماره‌های منتشر شده از نشریات مورد نظر نشان داد که میانگین میزان انطباق چکیده مقالات نشریات مورد بررسی با

جامعه پژوهش شامل ۲۷۰ چکیده فارسی از آخرین دوره مجله‌های علمی - پژوهشی در دسترس در حوزه علوم انسانی است. یافته‌ها نشان می‌دهد ۶۰/۳۷ درصد چکیده‌های جامعه پژوهش از نوع راهنما و ۳۹/۶۳ درصد از نوع چکیده تمام نما است. همچنین، میانگین درصد همخوانی چکیده‌های راهنما با عناصر استخراج شده از استاندارد ۸۳/۱۴ درصد و میانگین درصد همخوانی چکیده‌های تمام‌نما با عناصر مذکور ۷۸/۷۰ درصد است [۱].

۲- روش و جامعه پژوهش

روش پژوهش، پیمایشی- توصیفی و از نوع تحلیل محتوا است. سیاهه واری تهیه شده بر مبنای استاندارد بین‌المللی ایزو در چکیده‌نویسی که شامل ارزش‌یابی محتوا و سبک است، بنا نهاده شده. موارد سیاهه واری عبارت‌اند از: بیان هدف، بیان روش‌شناسی، بیان یافته‌ها و بیان نتایج در بخش محتوای چکیده و جایگاه چکیده، تعداد کلمات، استفاده از افعال معلوم، بیان ضمائر در قالب سوم شخص، پرهیز از کاربرد علائم و اختصارات، وجود کلید واژه در بخش نحوه ارائه.

برای هر چکیده مقاله که موارد استاندارد بین‌المللی را رعایت کرده، نمره ۱ و برای هر چکیده مقاله که موارد استاندارد را رعایت نکرده، نمره صفر منظور گردیده است. داده‌های مربوطه وارد نرم‌افزار اکسل شده و از آن طریق به SPSS نسخه ۱۸ منتقل گردیده است. به منظور دستیابی به جامعه آماری براساس فهرست نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با استفاده از نمونه‌گیری کوکران تعداد ۳۰۰ چکیده برای نمونه لازم شناخته شد. با توجه به تفاوت تعداد نشریات در حوزه‌های موضوعی مختلف و لزوم متعادل بودن نشریات انتخابی در هر حوزه، با استفاده از روش نمونه‌گیری نظام‌مند از حوزه‌های موضوعی علوم انسانی، علوم پایه، فنی و مهندسی، کشاورزی- منابع طبیعی- دام‌پزشکی و هنر تعداد ۳۷ نشریه (۳۰۰

۳-۲- نقاط ضعف و قوت چکیده‌ها در نشریات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

نشریات مورد بررسی از نظر پیروی از استانداردهای ایزو ۲۱۴ کارکردهای متفاوتی داشته‌اند. برای هر یک از نشریات در برخی از معیارها نقاط قوت و در برخی از معیارها کاستی‌هایی دیده شده است. همان طور که در جدول (۱) دیده می‌شود، معیار جایگاه چکیده، به این معنی که در کلیه نشریات مورد بررسی، چکیده در ابتدای مقاله و پس از عنوان و نام نویسندگان قرار گرفته باشد، به میزان صددرصد لحاظ شده است.

جدول ۱- توزیع فراوانی و درصد رعایت معیارهای استاندارد جهانی ایزو ۲۱۴ در چکیده مقالات نشریه‌های مورد بررسی

ردیف	عامل‌های ارزیابی	پاسخ‌های مثبت		پاسخ‌های منفی	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱	بیان هدف	۲۸۱	۹۵	۱۶	۵
۲	روش پژوهش	۱۶۲	۵۵	۱۳۵	۴۵
۳	بیان نتایج	۲۳۵	۷۹	۶۲	۲۱
۴	جایگاه چکیده	۲۹۷	۱۰۰	۰	۰
۵	تعداد کلمات	۲۲۹	۷۷	۶۸	۲۳
۶	افعال معلوم	۲۹۷	۱۰۰	۰	۰
۷	ضمایر سوم شخص	۲۷۸	۹۴	۱۹	۶
۸	پرهیز از اختصارات	۲۹۷	۱۰۰	۰	۰
۹	کلیدواژه	۲۹۴	۹۹	۳	۱

همچنین استفاده از افعال معلوم و پرهیز از اختصارات نیز در جایگاه نخست قرار دارد و در کلیه چکیده‌ها رعایت شده است. متأسفانه بیان نتایج با ۷۹ درصد و ذکر روش پژوهش با ۵۵ درصد در رتبه آخر جدول قرار دارند. از آنجا که دو بخش مذکور از اساسی‌ترین بخش‌های چکیده هستند و برای

استاندارد ایزو ۲۱۴ به میزان ۸۸/۶۶ درصد (انحراف معیار ۱۰/۰۴) است. از تعداد ۳۷ عنوان نشریه مورد بررسی تنها دو نشریه «نامه آموزش عالی» و «پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی» که هر دو از حوزه علوم انسانی هستند، کلیه موارد استاندارد را رعایت کرده و یکدستی را در نگارش چکیده‌ها حفظ کرده‌اند و این بدان معنا است که میزان پیروی دو نشریه مذکور از معیارهای ایزو ۲۱۴ صددرصد است. پس از آن به ترتیب نشریه مشاوره شغلی و سازمانی (۹۶/۷۸ درصد)، پژوهش‌های نوین روان‌شناختی (۹۶/۳۳ درصد)، نیوار (۹۵/۲۲ درصد)، رشد و یادگیری حرکتی- ورزشی و مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی (۹۴/۵۶ درصد)، اکوفیتو شیمی گیاهان دارویی و تحقیقات غلات (۹۴/۴۴ درصد)، مطالعات تاریخ اسلام و پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی (۹۳/۳۳ درصد)، راهبرد اقتصادی (۹۲/۱۱ درصد)، سازه و فولاد و هنرهای نمایشی و موسیقی (۹۲ درصد)، مدیریت آب و آبیاری (۹۱/۱۱ درصد)، پژوهشنامه معرفت ادیان (۹۰/۴۴ درصد)، مطالعات و پژوهش‌های شهری- منطقه‌ای (۹۰ درصد)، رسانه، پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی و صوت و ارتعاش (۸۸/۸۹ درصد)، پژوهشنامه زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله (۸۸/۷۸ درصد)، صنایع الکترونیک (۸۸/۶۷ درصد)، پژوهش‌های زبان‌شناختی در پژوهش‌های خارجی (۸۷/۳۳ درصد)، پژوهش‌های راهبردی سیاست و محیط‌شناسی (۸۶/۷۸ درصد)، نامه انجمن حشره‌شناسی ایران و مهندسی ژنتیک و ایمنی زیستی (۸۵/۶۷ درصد)، مطالعات انقلاب اسلامی (۸۴/۴۴ درصد)، مطالعات حسابداری و حسابرسی (۸۴ درصد)، پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران (۸۳/۴۴ درصد)، پژوهش‌های تربیتی (۸۱/۳۳ درصد)، مدیریت فردا (۸۱/۱۱ درصد)، متن‌شناسی ادب فارسی (۸۰/۸۹ درصد)، تحقیقات علوم قرآن و حدیث (۷۶/۲۲ درصد)، فلسفه دین (۷۳/۶۷ درصد) و حقوق تطبیقی (۷۱/۷۸ درصد) در مراتب بعدی قرار دارند.

بعضا مشاهده می‌شود که خود نشریات از این دست‌ورعمل‌ها پیروی نکرده و در مواردی نکات مد نظر را اعمال نکرده‌اند.

چنانچه مشاهده می‌شود الگوهای موجود در نشریات با توجه به معیارهای استاندارد ایزو ۲۱۴ ناقص بوده و به مواردی از قبیل استفاده از ضمیر سوم شخص، استفاده از افعال معلوم اشاره نشده است. همچنین تنها در الگوی چکیده‌نویسی دو نشریه اکوفیتوشیمی گیاهان دارویی و پژوهش‌های تربیتی به لزوم پرهیز از اختصارات اشاره شده است. البته همانطور که گفته شد این نکته در کلیه چکیده مقالات مورد بررسی، رعایت شده است.

پژوهشگرانی که مایلند به صورت موجز و مفید از یافته‌های پژوهش استفاده کنند از اهمیت بسیاری برخوردار است، به کمترین میزان مورد توجه قرار گرفته که این نکته جای تأمل داشته و باید مورد توجه داوران و همچنین جزو الگوهای چکیده‌نویسی برای هر نشریه باشد.

۳-۳- میزان پیروی از الگوی ارائه شده توسط نشریه برای تهیه چکیده مقالات، در صورت وجود الگویی خاص

در این بخش الگوی تهیه چکیده برای هر نشریه به صورت جداگانه بررسی شده است. جدول (۲) خلاصه‌ای از معیارهای مطرح شده در هر نشریه را نشان می‌دهد. با وجود الگوهای چکیده‌نویسی در نشریات

جدول ۲- الگوی ارائه شده از سوی نشریات برای نگارش چکیده مقالات در نشریات مورد بررسی به تفکیک عنوان نشریه

عنوان نشریه	بیان هدف	روش پژوهش	بیان نتایج	تعداد کلمات	کلیدواژه
مطالعات تاریخ اسلام	✓	✓	✓	۱۵۰	×
پژوهش‌های زبان‌شناختی در زبان‌های خارجی	×	×	×	۱۵۰	۷ تا ۵
متن‌شناسی ادب فارسی	×	×	×	۱۵۰-۲۰۰	۶
پژوهش‌های راهبردی سیاست	×	×	×	۱۵۰	۵
مطالعات انقلاب اسلامی	✓	✓	✓	250	۷ تا ۳
پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران	×	×	×	۱۵۰-۲۵۰	۱۰ تا ۵
رسانه	✓	✓	✓	۱۵۰	۶
مطالعات توسعه اجتماعی- فرهنگی	✓	✓	✓	۱۷۰	۶ تا ۴
تحقیقات علوم قرآن و حدیث	×	×	×	×	×
معرفت ادیان	×	×	×	۱۵۰	×
فلسفه دین	✓	✓	✓	۱۲۰	۵
حقوق تطبیقی	×	×	×	۱۰۰-۱۵۰	۱۰ تا ۵
پژوهش‌های نوین روان‌شناختی	✓	✓	✓	۲۵۰	×
مشاور شغلی و سازمانی	×	×	×	۱۵۰-۲۰۰	×
نامه آموزش عالی	×	×	×	۱۰۰	۶ تا ۴
رشد و یادگیری حرکتی- ورزشی	×	×	×	۱۵۰	۸ تا ۵
پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی	✓	✓	✓	۳۰۰	۶ تا ۳
مطالعات و پژوهش شهری- منطقه‌ای	✓	✓	✓	۲۵۰-۳۰۰	۶ تا ۴
راهبرد اقتصادی	×	×	×	×	×
مطالعات حسابداری و حسابرسی	✓	✓	✓	۲۵۰	۵ تا ۳
پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی	✓	✓	✓	۲۰۰-۲۵۰	×
مدیریت فردا	×	×	×	×	×

کلیدواژه	تعداد کلمات	بیان نتایج	روش پژوهش	بیان هدف	عنوان نشریه
۵	۲۰۰	×	×	×	صنایع الکترونیک
×	×	×	×	×	سازه و فولاد
۵ تا ۳	۲۵۰	✓	✓	✓	صوت و ارتعاش
۵	۱۵۰-۲۰۰	✓	✓	✓	پژوهشنامه زلزله‌شناسی و مهندسی زلزله
۵	۱۰ اسطر	✓	✓	✓	مدیریت آب و آبیاری
۵	۳۰۰	✓	✓	✓	مهندسی ژنتیک و ایمنی زیستی
۷ تا ۳	۲۵۰	✓	✓	✓	تحقیقات غلات
×	۲۵۰	✓	✓	✓	نامه انجمن حشره‌شناسی ایران
×	۲۵۰	✓	✓	✓	پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی
×	×	×	×	×	نیوار
۶	۲۵۰	✓	✓	✓	اکو فیتوشیمی گیاهان دارویی
۵ تا ۳	۱۱ اسطر	×	×	×	محیط‌شناسی
۶ تا ۴	۲۰۰	✓	✓	✓	هنرهای نمایشی و موسیقی
۷ تا ۳	۲۵۰	✓	✓	✓	پژوهش‌های تربیتی

چکیده‌ها از جنبه‌های مختلف به عنوان نقاط دستیابی به مدارک در جست‌وجوی اطلاعات به ویژه در محیط وب اهمیت ویژه‌ای دارد.

یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که میزان انطباق چکیده مقاله‌های نشریات مورد بررسی با استانداردهای ایزو ۲۱۴ در حوزه علوم انسانی به میزان ۸۸ درصد، در حوزه فنی و مهندسی ۸۹ درصد، در حوزه کشاورزی- منابع طبیعی و دام‌پزشکی ۹۰ درصد، در حوزه علوم پایه و حوزه هنر و معماری ۹۲ درصد است. چنانچه ملاحظه می‌شود در میزان رعایت استانداردهای مورد بررسی اختلاف معناداری بین حوزه‌های موضوعی مختلف وجود ندارد و بسیار نزدیک به هم هستند. در مجموع می‌توان گفت در کل پنج حوزه مورد بررسی، میزان انطباق چکیده مقاله‌های نشریات با استانداردهای ایزو ۲۱۴ به میزان ۸۸/۶۶ درصد است. برای دستیابی به نتیجه بهینه بهتر است تمام نشریات در هر حوزه به تفکیک مورد بررسی قرار گیرند.

همچنین چکیده مقالات در دو نشریه «نامه آموزش عالی» و «پژوهش‌های مدیریت منابع سازمانی» در

۳-۴- میزان همخوانی الگوی ارائه شده توسط نشریه با عناصر تعیین شده در استاندارد ایزو ۲۱۴

با توجه به سیاهه واری و آرسه تهیه شده از معیارهایی محتوایی استاندارد ایزو ۲۱۴، این معیارها شامل نه گزینیه و عبارت از بیان هدف، روش پژوهش، بیان نتایج، جایگاه چکیده، تعداد کلمات، استفاده از افعال معلوم، استفاده از ضمیر سوم شخص، پرهیز از اختصارات و وجود کلید واژه هستند. همان‌طور که در پرسش پیشین و جدول مربوطه مشاهده شد، در الگوی ارائه شده از سوی نشریات برای نگارش چکیده مقالات به معیارهای استفاده از افعال معلوم و ضمیر سوم شخص در هیچ‌یک از نشریات اشاره نشده و به معیار پرهیز از اختصارات تنها در دو نشریه توجه شده بود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در نظام‌های ذخیره و بازیابی اطلاعات، چکیده نقش مؤثری در بازیابی مدارک مرتبط با حوزه تخصصی پژوهشگر دارد. رعایت استانداردها در چکیده‌نویسی، بازیابی مدارک را تسهیل و به خواننده در انتخاب مدارک بازیابی شده کمک می‌کند. از این‌رو، بررسی

نکات را در نگارش و داوری و ارزیابی مقالات لحاظ کرده‌اند.

مواردی از جمله وجود کلید واژه‌های بسیار طولانی و بعضاً به شکل عبارت، وجود کلید واژه‌های انگلیسی در بخش چکیده فارسی، انتخاب کلیه کلیدواژه‌ها از عنوان مقاله بدون هیچ‌گونه توجهی به محتوا نکاتی است که در برخی مقالات نشریات به چشم می‌خورد.

با توجه به بررسی‌های انجام شده پیشنهاد می‌شود: ۱. تأکید بر ضرورت استفاده و رعایت قواعد بین‌المللی چکیده‌نویسی اصولی و ابلاغ آن به کلیه دفاتر نشریات در راستای حفظ یکدستی در نگارش چکیده مقاله‌ها و الزام نویسندگان به رعایت استانداردها

۲. رعایت اصول چکیده‌نویسی به‌عنوان یکی از ملاک‌های ارزیابی در داوری مقاله‌ها

۳. شرکت اعضای هیأت علمی دانشگاه‌ها، اعضای هیأت تحریریه و داوران مقالات نشریات در دوره‌ها و کارگاه‌های بازآموزی چکیده‌نویسی و یا استفاده از متخصصان حوزه در بررسی و ویرایش مقالات ارسالی نویسندگان

۴. تدوین و انتشار جزوه‌های آموزشی در زمینه چکیده‌نویسی، با در نظر گرفتن استانداردهای بین‌المللی و توزیع و ترویج آن‌ها در میان دانشجویان دوره‌های تحصیلات تکمیلی و یا ارائه در قالب یک واحد درسی

رعایت موارد فوق می‌تواند سهم قابل توجهی در بهبود وضعیت موجود داشته باشد.

منابع

[۱] دبانی، حسین و شیردل، شهلا. (۱۳۸۶). «بررسی و مقایسه چکیده فارسی مقاله‌های مجله‌های علمی- پژوهشی حوزه علوم انسانی با استاندارد ایزو ۲۱۴». فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی، دوره ۳۸ (۲).

حوزه علوم انسانی با کسب صد امتیاز، بیشترین میزان انطباق را با استانداردهای ایزو ۲۱۴ دارند. شایان ذکر است چکیده مقاله‌های نشریه حقوق تطبیقی با کسب ۷۱/۸۸ امتیاز ضعیف‌ترین کارکرد را از خود نشان داده است. در حوزه فنی- مهندسی نشریه «سازه و فولاد» با ۹۲ درصد انطباق، در حوزه کشاورزی- منابع طبیعی و دام‌پزشکی نشریه «تحقیقات غلات» با نود درصد انطباق، در حوزه علوم پایه نشریه «نیوار» با ۹۵ درصد انطباق و در حوزه هنر و معماری نشریه «هنرهای نمایشی و موسیقی» با ۹۲ درصد انطباق در بالاترین رده قرار دارند که همه عناوین از نشریات دارای سابقه در حوزه‌های مذکور هستند. دیگر یافته‌های پژوهش با توجه به جدول (۱) بیان می‌دارد که چکیده‌های مورد بررسی در معیار جایگاه چکیده، استفاده از افعال معلوم و پرهیز از اختصارات بیشترین انطباق و در بخش ذکر روش پژوهشی کمترین میزان انطباق را بر استاندارد ایزو دارند.

همچنین پژوهش‌های پیشین گویای نتایجی است که به صورت خلاصه ارائه می‌شوند.

مقایسه حد انطباق چکیده مقالات نشریات مورد بررسی در این پژوهش با مطالعات پیشین گویای این است که چکیده مقالات جامعه آماری این پژوهش از لحاظ رعایت استانداردهای جهانی ایزو در چکیده‌نویسی نسبت به چکیده‌های جامعه آماری مطالعات بررسی شده در وضعیت مطلوب‌تری قرار داشته و بر استاندارد جهانی انطباق مطلوبی دارد.

همان‌گونه که ذکر شد چکیده‌های مورد بررسی در بخش‌هایی کمترین انطباق را با استانداردهای ایزو داشتند. بنابراین هرگونه تلاشی برای بهبود وضعیت موجود، مستلزم تبعیت بیشتر از استانداردهای جهانی ایزو در چکیده‌نویسی است.

لازم به توضیح است، با وجود ارائه دستورالعمل‌هایی برای نگارش چکیده از سوی دفاتر نشریات، درصد کمی از نویسندگان و همچنین داوران و سردبیران نشریه این

[۵] قانع، محمدرضا و امیری، پروانه. (۱۳۹۲). میزان رعایت استاندارد جهانی ایزو در چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و دکترای رشته‌های فنی و مهندسی دانشگاه شیراز طی سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۸۸. «تحقیقات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاهی»، ۴۷(۲).

[۶] شعبانی، احمد؛ عسگری، عصمت؛ همایی، رضا و سعادت، رسول. (۱۳۹۰). بررسی میزان انطباق چکیده‌های فارسی پایان‌نامه‌های دوره دکترای عمومی دانشگاه علوم پزشکی اراک با استاندارد چکیده‌نویسی (ایزو ۲۱۴). «مدیریت اطلاعات سلامت»، دوره ۸ (۳).

[۲] عبدخدا، هیوا و عبداللهی، لیلا. (۱۳۸۹). «بررسی میزان انطباق چکیده مقاله‌های مجلات فارسی زبان دانشگاه علوم پزشکی تهران با استانداردهای ایزو ۲۱۴ و شیوه‌نامه ونکوور». پیامد سلامت، دوره ۴ (۱-۲).

[3] Delgado, E. (1999). "Lc. Iso standards for the presentation of scientific periodicals: Little know and Little used by Spanish Biomedical journals". Journal of documents;55 (3): 324-365.

[4] Saupperl, A. (2010). Scholarly Abstracts in Pharmacology, Sociology, and Linguistics and Literature. Logical Structure of Journal of the American Society for Information Science and Technology. 59(9).

**An Investigation of the Compliance of the Abstracts of Persian
JournalArticles Approved by the Ministry of Science, Research and
Technology with Abstract-Writing Standards (ISO 214)**

N. Vara¹

Abstract

In this study, 300 abstracts of the publications approved by the Ministry of Science, Research and Technology were investigated according to the abstracting standard, ISO 214, using the descriptive-survey method and Cochran's sampling in five areas of humanities, basic science, technical science and engineering, art and architecture, natural resources, agriculture and veterinary.

At first, through studying the abstracting standard ISO 214, the researcher specified 9 criteria in content and style and then evaluated each article by preparing a check-list. A zero (0) point is defined for non-compliance criteria and one (1) point for compliance criteria. After the investigation, the journal's total points in accordance with the international standard ISO 214 were computed. The findings indicated that the compliance of the considered journals with ISO 214 is totally 88/66%. Furthermore, the rank of the articles' criteria, using active verbs and avoiding abbreviations were considered 100% in all investigated abstracts. Then, the goal of research with 95%, using the third person pronouns with 94%, describing the results with 70% and explaining the research method with 55%.

Keywords: ISO 214 Standard, Abstracting, Ministry of Science, Research and Technology, Abstract

1. Corresponding author: vara@ricest.ac.ir
Faculty member of regional information center for science and technology